

УДК81 – 139

Ємельянова Мар'яна(Умань, Україна)

ПОТЕНЦІАЛ ТВОРІВ Т.Г. ШЕВЧЕНКА У ПРОЦЕСІ РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ ВМІНЬ ТА КРЕАТИВНОСТІ СТУДЕНТІВ ТЕХНІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

У статті розглядаються методи та прийоми використання творів Т.Г. Шевченка в процесі вивчення дисципліни «Українська мова за професійним спрямуванням» студентами технічних спеціальностей, покликані розвивати творчі вміння та креативність майбутніх фахівців. Вивчаються способи нового прочитання творів видатного письменника, засоби формування в студентів стійкого позитивного сприйняття особистості митця. Також досліджуються причини формування негативного ставлення до творчості Т.Г. Шевченка у молодого покоління та пропонуються шляхи запобігання цьому.

Ключові слова: потенціал, креативність, творчість, творчі вміння, метод, гуманістичне виховання.

Постановка наукової проблеми та її значення. Інтеграція України в світовий культурний та економічний простір зумовлює нові вимоги до кваліфікованих працівників будь-якої сфери діяльності. На сьогодні від хорошого фахівця вимагаються не лише ґрунтовні знання зі спеціальності, але і вміння ефективно, гнучко та творчо використовувати ці знання.

Якщо говорити про рівень професійної кваліфікації студентів технічних спеціальностей, дехто може стверджувати, що креативність у таких спеціалістів повинна виявлятися у першу чергу в винайденні нових технологій, створенні нових механізмів та пошуку нових джерел енергії.

Певною мірою, це істинне твердження. Але лише певною мірою, тому що глобальні негативні тенденції розвитку людства ставлять перед сучасним суспільством гостро актуальну проблему подолання того величезного розриву, який виник між технічним прогресом та духовним розвитком людства. Можна сміливо стверджувати, що відсутність гуманістичного

виховання та гуманістично спрямованої креативності у професіоналів технічних спеціальностей може обернутися самознищенням людства уже в найближчі сто років. Сьогоднішні студенти винайдуть нові технології, які можна використати як на користь так і на шкоду, як для мирних цілей, так і для знищення людей. І в той момент (на жаль, такий момент може настати доволі скоро), коли рука людини лежатиме на пусковому механізмі, який може знищити всю цивілізацію, або Землю взагалі – в той момент технічна креативність виявиться безсилою, бо лише гуманістичні першооснови, можуть допомогти людині зробити правильний вибір. Лише гуманістична сторона креативності породжує у людини здатність до емпатії, здатність відчувати себе не центральною частиною Всесвіту, а його гармонійною частиною, котра існує лише до тих пір, поки існують всі складові – інші люди, природа, духовні та матеріальні надбання людства.

Саме всі ці фактори зумовлюють нагальну необхідність посилювати гуманістичні методики розвитку креативності у студентів технічних спеціальностей. Звичайно, вивчення культури, історії та української мови дають студентам технічних вузів ґрунтовні гуманітарні знання, при цьому варто зауважити, що присутність творчих завдань під час вивчення цих дисциплін є не просто бажаною, а необхідною умовою формування творчого студента.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вміння творчо підходити до вирішення тих чи інших питань, бачити нестандартні шляхи вирішення проблем у гуманітарній науці найчастіше називають словом «креативність». Розглянемо визначення цього терміну. Так як саме поняття креативності відносно нове, то єдиного нормативного визначення поки що не встановлено. Наприклад, науковець Чернилевський Д. визначає креативність як «здатність індивіда створювати нові поняття і формувати нові навички, тобто здатність до творчості» [5], а Матвеев А. стверджує, що креативність – це здатність людини до нестандартного, оригінального мислення й поведінки, що має творчий, конструктивний характер [2].

Дуже доречним здається нам думка Матвеева А., про те, що креативність дуже часто залежить від того, в якому середовищі розвивається людина і наскільки це середовище стимулює творчість, підтримує і розвиває індивідуальність людини [2].

Як зазначає Полякова І. В., «основна мета креативного освітнього середовища – «розбудити» в людині творця й максимально розвинути в неї закладений творчий потенціал» [4].

Таким чином, можна стверджувати, що креативність – це у першу чергу здатність до творчості. Так як креативність вважається дуже важливою ознакою сучасного фахівця, постає логічне питання – як розвивати креативність у молодого покоління?

Для початку зазначимо, що творчість є якістю кожної людини, про це писав ще А. Х. Маслоу [6], видатний американський психолог, засновник гуманістичної психології, називаючи це «потребою в самоактуалізації» і наголошуючи, що навіть коли всі фізіологічні потреби людини будуть задоволені, людина дуже скоро відчує незадоволеність від того, що вона займається насправді не тим, до чого схильна. Людина зобов'язана самій собі відповідати власній природі, працювати над розкриттям закладених в ній потенцій [6]. Про цей обов'язок «не заривати талант в землю» можна прочитати ще в Біблії.

Мета статті – розглянути потенціал творів Т.Г. Шевченка щодо розвитку творчих здібностей та креативності в студентів технічних вищих навчальних закладів.

Завдання статті:

- проаналізувати сприйняття творчості Т.Г. Шевченка студентами технічних спеціальностей;
- визначити негативні та позитивні моменти ставлення молоді до творчості великого письменника;
- дослідити методи та прийоми роботи з творами Кобзаря, які допоможуть розвинути креативність та творчий потенціал студентів;

Виклад основного матеріалу. У нашому дослідженні розглянемо потенціал творчості Т. Г. Шевченка у процесі формування творчої особистості під час вивчення дисципліни «Українська мова за професійним спрямуванням». З творчістю відомого українського поета студенти знайомилися ще в школі, але за результатами опитування, близько 85 % до Т.Г. Шевченка ставилися нейтрально або навіть негативно. Головна причина, на нашу думку, полягає у недоліках шкільного підходу до особистості Т.Г. Шевченка. Це і до сьогодні остаточно не викристилізований підхід до підбору поезій для вивчення. Наприклад, ні один із опитаних студентів не зміг правильно зрозуміти «Заповіт» Т.Г. Шевченка, який вивчали у 7 класі. Лише самостійно перечитавши в віці 17-18 років цей вірш, діти зрозуміли всю глибину та масштабність цього духовного послання до нащадків. Також варто відзначити відсутність цікавості до критичних оглядів творів Т. Г. Шевченка, які пропонують до прочитання в школі. На жаль, іноді зустрічаються недоліки, на які не можна не звернути увагу. Наприклад, слухними та суттєвими ми вважаємо зауваження Моціяки О.М. щодо недоліків матеріалу про Т.Г. Шевченка у підручниках з української літератури для 9 класу [3].

Дуже слухними нам здаються міркування автора про те, що саме поезія Т. Шевченка – це саме той матеріал, який запрошує читача до глибоких і суперечливих роздумів про сенс буття, вірність і зраду, обов'язок і покликання, про слово і людину [3].

Є ще один момент, що відштовхує старшокласників від особистості і який просто зобов'язані подолати викладачі вищої школи. Це надмірна ідеалізація Т. Г. Шевченка, піднесення його на недосяжний п'єдестал, зображення цієї неординарної особистості ідеальною людиною (згадаймо ще не зовсім забуті історії про *«ідеальну дитину»* - Володю Ульянова). Певна річ, ми не повинні бруднити свого національного героя, як це іноді роблять ті, хто прагне здобути славу Герострата [1], але зображати треба живу людину, яка досягнула висот духу, піднеслася на новий щабель духовного

розвитку. В школі ж часто можна спостерігати ідеалізацію, яка афішується стандартними фразами «великий син народу», «наш великий поет», «великий Кобзар», хоча сенс цих фраз глибоко не пояснюється. Молодих людей дуже відштовхує така однобока характеристика поета, гіпертрофоване, поверхнєве звеличення, коли, замість глибокого аналізу поезій, учитель просто виголошує високопарні фрази.

Всі описані негативні моменти, якщо вони мають місце, необхідно буде долати, якщо метою є використання творчості Т.Г. Шевченка як матеріалу для формування креативних вмінь. Вмінь не просто читати художні твори чи аналізувати ті чи інші життєві сюжети – а вмінь оперувати отриманими знаннями, створювати на їх основі нові знання, вбудовувати отримані знання в свою світоглядну систему та керуватися ними в подальшому житті.

Ми пропонуємо цілу низку методів та прийомів для творчого вивчення творів Т.Г. Шевченка на заняттях в університеті.

Першим, обов'язковим етапом вивчення творчості Т.Г. Шевченка має бути вступна бесіда в формі діалогу, на якій викладач з'ясує у студентів їх думку про творчість Т.Г. Шевченка, дозволивши при цьому їм висловитися щиро. Навіть якщо студенти зізнаються в байдужості чи відвертому несприйнятті творчості Тараса Шевченка, викладач отримує мінімум три позитивні моменти:

- викладач уже знає, кому з студентів потрібно приділити найбільше уваги на заняттях, коли планується вивчення творчості Т. Г. Шевченка;
- викладач знає про ті методи ознайомлення з творчістю поета, які не подобаються студентам;
- найважливішим моментом є те, що викладач змусив студентів заговорити про Тараса Шевченка – це значить, що хочуть вони того чи ні, але образ поета став уже на час проведення заняття став частиною їх світовідчуття – і різко зростає ймовірність того, що вони задумаються про нього та почнуть читати його твори.

Наступний крок у свідомому, творчому вивченні поезій Т.Г. Шевченка – це зацікавлене прочитання його творів. Цей метод може передбачати прочитання спочатку невеликих обсягів текстів – по одному твору для кожного студента. Перед студентом ставиться неважке творче завдання, наприклад, написати критичний відгук про невеликий твір відомого поета. Потім обов'язково потрібно обмінятися думками щодо написаних критичних оглядів, висловити всі за і проти – такий прийом активізує бажання читати та критично сприймати інформацію. Також важливим є розвиток у студентів вміння критично, вдумливо аналізувати інформацію – навіть якщо ця інформація є поетичним твором. Коли студент не сприймає готові шаблони трактування того чи іншого твору, він вчиться будувати свої міркування самостійно, творити новий погляд на вже відомі речі – а це необхідна складова креативності.

Тарас Григорович був не лише поетом. Дуже мало в школі учням розповідають про Шевченка-художника. Дієвим прийомом під час вивчення дисципліни «Українська мова за професійним спрямуванням» є, наприклад, написання прес-релізу виставки картин Т.Г. Шевченка. Певна річ, для того, щоб написати якісний прес-реліз, студентам доведеться ознайомитися з інформацією про цю сторону творчої особистості Т.Г.Шевченка. Потім можна організувати виставку репродукцій картин, а за допомогою кращого прес-релізу повідомити про цю виставку студентську громаду. До речі, під час підготовки до виставки можна дуже несподівано виявити, що студенти технічних спеціальностей мають величезний творчий потенціал в сфері живопису та графіки, котрий дуже часто просто соромляться виявляти. Але, як ми уже згадували, за теорією А. Х. Маслоу, людина буде почуватися незадоволеною до тих пір, поки не зможе почати реалізовувати весь закладений в ній потенціал. Тому, якщо викладач зуміє виявити у певних студентів талант живописця, то таким чином особистість студента ставатиме більш гармонійною та позитивно орієнтованою. Якщо такий студент навіть і здобуває технічну спеціальність, беручи до рук пензля або олівця, він

ставатиме творцем прекрасного – а отже, почуватиметься щасливим. Щасливу людину завжди легше зорієнтувати на високі гуманістичні цінності, а саме цього має прагнути кожен викладач.

Під час проведення виставки творів Т.Г. Шевченка студенти технічних спеціальностей зазвичай представляють талановиті живописні роботи. Як виявилось, майже в кожній групі є хоч один, а то й більше студентів, котрі дуже гарно малюють, але їм просто нікому про це розповісти.

Для того, щоб студенти по-справжньому відчули могутній дух шевченкових творів і навчилися керуватися його силою під час прийняття життєво важливих рішень, необхідно подолати бар'єр часу – це протиставлення сьогоденних часів та епохи, коли жив Т.Г. Шевченко. З метою подолання цього бар'єру ми пропонуємо проводити творчі роботи під загальною назвою «Т.Г. Шевченко і сучасність». Форми таких робіт можуть бути різноманітними: твори-роздуми, есе, вірші Т.Г. Шевченка, покладені на сучасну музику. Найголовніше – студенти повинні відчути Кобзаря не як спогад минулого, а як вічно живого генія, думки якого актуальні для всіх нас і сьогодні. Такий прийом є ефективним одразу в двох аспектах: по-перше, поет стає студентам ближчим, а до того, хто ближче – прислухаються; по-друге, поєднання шевченкових ідей і сучасного життя вимагає від студентів вміння творчо обробляти інформацію, знаходити в давно відомих творах нерозкриті до цього риси.

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Отже, проаналізувавши потенціал творів Т.Г. Шевченка щодо розвитку творчих здібностей та креативності в студентів технічних вищих навчальних закладів, ми можемо зробити наступні висновки:

- правильний розвиток креативності студентів технічних спеціальностей передбачає не лише технічну креативність – винаходи та нові технології, але і гуманістичну креативність – вміння уявити себе на місці іншої людини, відповідальне ставлення

до своїх вчинків, повне усвідомлення тієї сили, яку отримує людина в умовах високорозвиненої технічної цивілізації;

- творчість Т.Г. Шевченка має могутній потенціал для формування моральних цінностей та водночас для розвитку творчих здібностей і креативності майбутніх спеціалістів;

- запропоновані методи і прийоми вивчення творчості Т. Г. Шевченка дають можливість розкрити в студентах прихований творчий потенціал або дозволити виявити потенціал вже розвинений; одночасно творчість Т.Г. Шевченка є благодатним матеріалом для розвитку креативності, особливо якщо використовувати нетривіальні підходи до його творчої спадщини.

Подальше дослідження даної проблеми передбачає, на нашу думку, подальший пошук та перевірку на практиці нових методів та прийомів вивчення творчості Т.Г. Шевченка, які формуватимуть у студентів схильність до емпатії, гуманістичний світогляд, здатність розуміти душевні переживання іншої людини та співчувати їй.

Література

1. Бузина О. Вурдалак Тарас Шевченко: Интеллектуальный триллер — К.: Прометей, 2000. — 126 с.
2. Матвеев А. Креативность: мысли вслух [Електронний ресурс] / А. Матвеев. – Режим доступа: <http://www.banktrain.ru/publications/3>
3. Моціяка О. М. Проблема вивчення творчості Т. Шевченка в школі. / О.М. Моціяка. – Наукові записки НДУ ім. М. Гоголя. Психолого-педагогічні науки. – 2011. - №5. – с. 94- 98.
4. Полякова І. В. Змістовий аспект поняття «креативність» у контексті підготовки майбутнього вчителя [Електронний ресурс] / І. В. Полякова. – Режим доступу:

http://archive.nbuiv.gov.ua/portal/Soc_Gum%20/Pfto/2010_10/files/p1010_63.pdf

5. Чернилевський Д. В. Креативная педагогіка і психологія / Д.В. Чернилевський, А.В. Морозов. – МГТА, 2001. – 301 с.
6. Maslow, A. H., A theory of metamotivation: the biological rooting of the value-life, J. humanistic Psychol / A. H. Maslow. – 1967. – С. 93—127.

В статье Емельяновой Марьяны «Потенциал произведений Т.Г. Шевченко в процессе развития творческих умений и креативности студентов технических специальностей» рассматриваются методы и приемы использования произведений Т. Г. Шевченко в процессе изучения дисциплины «Украинский язык по профессиональному направлению» студентами технических специальностей, призванные развивать творческие умения и креативность будущих специалистов. Изучаются способы нового прочтения произведений выдающегося писателя, средства формирования у студентов устойчивого положительного восприятия личности художника. В статье исследуются пути использования творчества выдающегося украинского писателя для развития творческих способностей и гуманистического мировоззрения студентов технических специальностей. Также изучаются причины формирования негативного отношения к творчеству Т.Г. Шевченко у молодого поколения и предлагаются пути предотвращения этого. В статье Емельяновой М.В. раскрываются разные способы толкования понятия «креативность» и предлагаются конкретные способы развития креативности студентов в процессе изучения творчества Т.Г. Шевченко.

Ключевые слова: потенциал, креативность, творчество, творческие умения, метод, гуманистическое воспитание.

The article Emel'janovoj Mariana "The potential of the works of Taras Shevchenko in the development of creative skills and creativity of students of

technical specialties» focuses on methods and techniques for using the works of Taras Shevchenko in the process of studying the discipline «The Ukrainian language in professional direction» engineering students designed to develop creative skills and creativity of future specialists. Exploring ways to re-read the works of outstanding writer, means of formation at students of sustainable positive perception of the personality of the artist. The article investigates ways of using creativity famous Ukrainian writer for the development of creativity and the humanistic outlook of students of technical specialties. It also explores the reasons for the formation of a negative attitude to the creation of TG Shevchenko among the younger generation, and suggests ways to prevent this. The article of Emel'janova Mariana reveals different ways of interpreting the concept of "creativity" and proposes concrete ways to develop the creativity of students in the study of creativity Taras Shevchenko.

Keywords: potential, creativity, creativity skills, the method, humanistic education.